Osaston johtaja, käräjätuomari Jyrki Rinnemaa
Itä-Uudenmaan käräjäoikeus

Asiantuntijalausunto
9.11.2020

00800/00.08.00/2020

Eduskunnan lakivaliokunta

Asia:

Asiantuntijakuuleminen 10.11.2020

Hallituksen esitys laiksi saatavien perinnästä annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta (HE 191/2020 vp)

Huomiot käräjäoikeuden näkökulmasta

Lausun asiassa käräjäoikeuden eli lainsoveltajan näkökulmasta.

Saatavien perinnästä annetun lain säännöksistä ei lain 2 §:n mukaan saa poiketa velallisen vahingoksi. Lain sääntely on toisin sanoen velallisen eduksi pakottavaa.

Tuomioistuimen on viran puolesta tutkittava, ettei pakottavia säännöksiä ole rikottu. Tuomioistuimen velvollisuus on tarkistaa kussakin asiassa, että asianosaisten vaatimukset ovat saatavien perinnästä annetun lain mukaisia.

Erityisesti tämä tutkimisvelvollisuus työllistää käräjäoikeutta summaarisissa riita-asioissa. Valtaosa näistä asioista on velkomuksia, joissa muun ohessa vaaditaan velalliselta perintäkuluja. Käräjäoikeudessa summaaristen riita-asiat ratkaisee pääosin kansliahenkilökunta, jolla ei yleensä ole oikeudellista koulutusta.

Summaarisia riita-asioita saapui käräjäoikeuksiin vuonna 2019 yhteensä 435 845. Ajanjaksolla 1.1. – 30.6.2020 näitä asioita on saapunut yhteensä 188 814. Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tulostavoitteena vuodelle 2020 on ratkaista 77 000 summaarista riita-asiaa. Kun käräjäoikeudessa on tätä varten 24 käräjäsihteeriä, kukin heistä ratkaisee siten vuodessa keskimäärin 3 200 asiaa.

Hallituksen esityksessä ehdotettu muiden kuin kuluttajasaatavien perintäkulujen täsmällisempi sääntely antaa tuomioistuimille paremmat mahdollisuudet tutkia viran puolesta näiden perintäkulujen kohtuullisuutta kuin nyt voimassa oleva pelkkä yleinen vaatimus siitä, että perintäkulujen on oltava kohtuulliset (lain 10 §).

Ehdotettu sääntely vastaa rakenteeltaan pitkälti kuluttajasaatavien perintäkuluja koskevia säännöksiä, joita tuomioistuimissa on sovellettu jo pitkään. Kuten esityksessä on todettu, tämä sinänsä helpottanee uuden sääntelyn omaksumista tuomioistuimissa. Ehdotetut säännökset poikkeavat kuitenkin sisällöltään kuluttajasaatavia koskevista säännöksistä, mikä johtaa siihen, että yksityiskohtainen perintäkuluja koskeva sääntely tuomioistuimen näkökulmasta katsottuna kaksinkertaistuu.

Todennäköisesti perintäkulujen viran puolesta tutkiminen tapahtuisi jatkossa muiden kuin kuluttajasaatavien kohdalla kuitenkin pitkälti samanlaisella tarkkuudella kuin nyt kuluttajasaatavien kohdalla. Huomiota kiinnitetään silloin ennen kaikkea velallisen kokonaiskuluvastuuseen ja tämän ohella vaihtelevasti kunkin perintätoimen enimmäisveloitukseen sekä perintätoimien aikarajoihin ja enimmäismääriin. Suurta määrää summaarisia riita-asioita käsiteltäessä perintäkulujen tarkistamista viran puolesta ei nykyisin resurssein ole mahdollista suorittaa yksityiskohtaisemmin.

Muiden kuin kuluttajasaatavien kohdalla on kuitenkin useita seikkoja, jotka lisäävät ehdotettujen säännösten soveltamisen vaikeusastetta ja siten työtä tuomioistuimissa. Ensinnäkin valtaosa summaarisista asioista on jatkossakin kuluttajasaatavia koskevia, mikä aiheuttaa sen, että muiden kuin kuluttajasaatavien perintäkulujen tarkistamiseen ei synny käräjäsihteereille samanlaista rutiinia kuin kuluttajasaatavien kohdalla.

Kysymyksessä on lisäksi väliaikainen, tiettyä aikaa koskeva sääntely, mikä mutkistaa käytännön ratkaisutoimintaa tuomioistuimissa. Ehdotettuja säännöksiä sovellettaessa on huomioitava lain 10 e §:ssä tarkoitettu vakiokorvaus, jollaista ratkaisuun vaikuttavaa seikkaa ei ole kuluttajasaatavien kohdalla. Mainitun pykälän mukaan velkojalla on oikeus saada korvausta lain 10 §:ssä tarkoitetuista perintäkuluista vain siltä osin kuin niiden määrä ylittää vakiokorvauksen määrän. Vielä käsittelijän on muistettava ehdotettujen säännösten voimaantuloa koskeva sääntely poikkeuksineen. Kaikki nämä seikat saattavat aiheuttaa tuomioistuimissa paitsi tulkintaongelmia myös tarvetta täydennyttää haastehakemuksia vaatimusten ja perusteiden yksilöinnin ja muiden seikkojen osalta – ja siten lisätyötä.

Paitsi sanotuista syistä yritysten perintäkulujen tarkistaminen tuomioistuimissa voi olla hankalampaa kuin kuluttajasaatavien kohdalla myös sen osalta, millä perusteilla erilaiset enimmäisrajat voidaan ylittää todellisten toimien ja kustannusten vuoksi. Ylitysmahdollisuuksien osalta viittaan lakiehdotuksen 3 b §:n 3 momentin, 3 d §:n 3 momentin ja 3 e §:n 2 momentin säännöksiin. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, yritysperinnän toimenpiteet voivat erota kuluttajaperinnässä käytettävistä keinoista ja perintäkulut siten muodostua eri tavalla. Otaksuttavasti yritysperinnän keinot ovat esimerkiksi käräjäoikeuden kansliahenkilökunnalle vieraampia kuin kuluttajasaatavien perintäkeinot. Tietenkin tuomioistuin tarvittaessa täydennyttää haastehakemusta kantajalla epäselvyyksien poistamiseksi ja perusteiden yksilöimiseksi, mutta tämä merkitsee lisätyötä.

Sanotuista seikoista huolimatta, ottaen huomioon muita kuin kuluttajasaatavia koskevien summaaristen riita-asioiden suhteellisen vähäinen osuus juttujen kokonaismäärästä sekä ehdotetun lain väliaikaisuus, yksittäisenä uudistuksena tarkasteltuna ehdotetulla sääntelyllä ei voida perustella lisäresurssien tarvetta yhteenkään nyt summaarisia käsittelevään käräjäoikeuteen.

Eri asia on, että tämäkin uudistus yhdessä viime vuosina tapahtuneiden korko- ja muiden säännösten sekä oikeuskäytännön muutosten (erityisesti tuomioistuinten tutkimisvelvollisuuden laajenemisen) kanssa aiheuttaa jatkossakin niin käräjäsihteerien, käräjänotaarien kuin käräjätuomareiden lisätarvetta, ellei summaaristen riita-asioiden määrä käänny selvään laskuun.

Jyrki Rinnemaa
osaston johtaja, käräjätuomari
Itä-Uudenmaan käräjäoikeus